

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата економічних наук, доцента

КУЖДИ ТЕТЯНИ ІВАНІВНИ

на дисертаційну роботу **БОРТНІКОВОЇ МАР'ЯНИ ГРИГОРІВНИ**

“Діагностування консалтингових проектів для машинобудівних підприємств”,

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

за спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами

(за видами економічної діяльності)

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

У сучасних умовах господарювання перемога підприємства в конкурентній боротьбі залежить не тільки від забезпечення матеріальними ресурсами, але й від ефективного управління нематеріальними активами. Сьогодні посилюється роль консалтингових послуг та управлінського консультування, що допомагає керівникам діагностувати, аналізувати та вирішувати практичні завдання, пов'язані не тільки з поточною діяльністю, але й стратегічним розвитком підприємства. Залучення такого інтелектуального ресурсу, як консультування, виступає об'єктивною необхідністю в сучасних умовах розвитку підприємства.

Актуальність теми дисертаційної роботи зумовлена необхідністю дослідження консалтингових послуг та проектів, а також їхнього впливу на діяльність підприємств, оскільки в умовах стрімкого та динамічного зовнішнього середовища все більше підприємств, корпорацій, керівників та підприємців гостро потребують компетентної допомоги, науково-обґрунтованих порад, рекомендацій, консультацій від висококваліфікованих фахівців різних галузей знань. Консультаційна діяльність є одним з головних складових елементів системи інформаційного та інфраструктурного забезпечення ринковими ресурсами не тільки держави чи регіону, але і підприємницького сектора зокрема.

Визначальну роль у розвитку сучасної світової економічної системи відіграють процеси індустріалізації національних економічних систем, які характеризуються насамперед зростанням частки третинного сектору у ВВП та сукупній зайнятості робочої сили. Як свідчить світовий досвід, у структурі третинного сектору особливе місце посідає сфера консалтингових послуг. Завершення становлення світової господарської системи і постійний попит на кваліфіковану професійну допомогу в управлінні великими міжнародними компаніями привели до формування у ХХ ст. світового ринку консалтингових послуг, який являє собою систему міжнародних відносин з надання, обміну і впровадження консалтингових послуг, тобто послуг, які надаються незалежними та професійно підготовленими спеціалістами (консультантом або цілою групою) з метою допомоги керівнику організації у діагностиці, аналізі та практичному розв'язанні управлінських і виробничих проблем.

Зважаючи на вищезазначене, тему дисертаційної роботи Бортнікової Мар'яни Григорівни слід вважати актуальною та науково обґрунтованою.

На актуальність теми дослідження вказує її зв'язок із науковим напрямом кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету "Львівська політехніка" "Розвиток процесно-структурованого менеджменту в умовах транскордонного співробітництва підприємств" (номер державної реєстрації 0117U001463) (акт впровадження від 15.03.2018 р.). Матеріали дисертації були використані при розробленні держбюджетної теми Національного університету "Львівська політехніка" "Методологія та інструментарій процесійно-структурованого менеджменту" (номер державної реєстрації 0111U001215) (акт впровадження від 14.11.2017 р.).

Крім того, матеріали наукового дослідження використані при розробленні науково-дослідної теми Національного університету "Львівська політехніка" "Інтелектуальний капітал та інтелектуальні активи підприємства: евальвація, верифікація та екземпліфікація" (номер державної реєстрації № 0107U007842, 2007-2011 рр.) (акт впровадження від 15.03.2011 р.). Матеріали наукового дослідження використані при розробленні науково-дослідної теми

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки “Управління соціоекологічною безпекою” (номер державної реєстрації 0117U002302) (акт впровадження від 04.04.2018 р.).

2. Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, автореферату та публікацій Бортнікової М.Г. дає змогу стверджувати про те, що сформульовані автором наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими, достовірними та логічними.

Дисертаційна робота Бортнікової М.Г. за змістом, структурою та оформленням повною мірою відповідає встановленим вимогам МОН України. Дисертація містить анотації на українській та англійській мовах, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Загальний обсяг дисертації становить 258 сторінок, у тому числі основний зміст роботи викладено на 171 сторінці. Робота містить 30 таблиць, 20 рисунків, 15 додатків, список використаних джерел із 225 найменувань.

У дисертаційній роботі автором на підставі теорії і практики, а також власних досліджень проаналізовано існуючі підходи до тлумачень понять “консалтинг” (с. 36-39) та “консалтинговий проект” (с. 45); з метою ідентифікування видів консалтингових проектів здійснено їхню систематизацію та розвинуто типологію (с. 44-45); наведено особливості етапів реалізації консалтингового проекту (с. 46); систематизовано і доповнено перелік методів діагностування консалтингових проектів для підприємств (56-63); виділено принципи діагностування консалтингових проектів для підприємств (с. 67-68); наведено характеристику основних функцій діагностування консалтингових проектів для підприємств (с. 71); сформовано концептуальну модель діагностування консалтингових проектів для підприємств (с. 74).

Досліджено та проаналізовано методики діагностування результатів консалтингових проектів для машинобудівних підприємств (с. 2-85);

розглянуто вітчизняний (с. 92-100) та зарубіжний (с. 101-108) досвід реалізації консалтингових проектів на підприємствах; розвинуто типологію факторів впливу на діагностування консалтингових проектів для підприємств (с. 112-115); здійснено експертне опитування щодо факторів впливу на діагностування консалтингових проектів машинобудівних підприємств (с. 117-120).

Заслуговує уваги удосконалений механізм ідентифікування впливу діагностованих консалтингових проектів на діяльність машинобудівних підприємств, який базується на декомпозиції системи управління, формуванні ідентифікаторів впливу проекту на задані об'єкти (керуюча підсистема, система комунікацій, персонал, збут, дослідження та ін.) та розрахунку інтегрального вимірника впливу діагностованого консалтингового проекту на діяльність підприємства (с. 124-147).

У дисертаційній роботі розроблено графічно-аналітичну модель діагностування результатів реалізації консалтингових проектів (с. 149); запропоновано спіральну модель як основу управління процесом розроблення консалтингових проектів, яка задовольнятиме потреби і принципи діагностування результатів реалізації цих проектів у практиці вітчизняних машинобудівних підприємств (с. 153-154); наведено матрицю вибору індикаторів діагностування результатів реалізації консалтингових проектів для машинобудівних підприємств (с. 161); представлено результати комп'ютерного моделювання впливу реалізованих консалтингових проектів на діяльність машинобудівних підприємства (с. 165-166); також запропоновано модель економічного оцінювання впровадження діагностованих консалтингових проектів (с. 170-186).

3. Основні наукові результати дослідження

Наукові положення Бортнікової М.Г. сформульовано самостійно та відображають особистий внесок дисертанта в розвиток економічної науки, містять наукову новизну. До вагомих результатів роботи слід віднести:

1. Розроблену автором графічно-аналітичну модель діагностування

результатів реалізації консалтингових проектів, яка дозволяє врахувати інтереси учасників проекту, вибрати методи та методики діагностування, виділити альтернативні набори бізнес-індикаторів для кожного об'єкта впливу консалтингового проекту, встановити економічні та неекономічні критерії оцінювання результативності консалтингу, а також здійснити моніторинг показників та автоматизоване оброблення результатів діагностування задля регулювання відхилень від оптимальних значень результатів діагностованого проекту (с. 149-169 дисертації та с. 14 автореферату).

2. Удосконалений механізм ідентифікування впливу діагностованих консалтингових проектів на діяльність машинобудівних підприємств, який базується на декомпозиції системи управління через виокремлення в ній проблемних елементів, їхнє діагностування на потребу зовнішніх консультантів; формуванні ідентифікаторів впливу проекту на задані об'єкти (керуюча підсистема, система комунікацій, персонал, збут, дослідження та ін.) та розрахунку інтегрального вимірника впливу діагностованого консалтингового проекту на діяльність підприємства (с. 125-147 дисертації та с. 12-13 автореферату).

3. Удосконалений метод управління діагностуванням результатів реалізації консалтингових проектів за рахунок впровадження елементів спіральної моделі, яка дозволяє діагностувати результати консалтингу на всіх його етапах без порушення цілісності системи управління та призупинення проектних робіт, а також отримувати прогностні значення цільових проектних показників (с. 153-154 дисертації та с. 15 автореферату).

4. Удосконалену модель економічного оцінювання впровадження консалтингових проектів, яка передбачає встановлення можливих зв'язків між результуючими показниками консалтингових проектів та фінансовими результатами підприємств, а також формування альтернативних моделей взаємозв'язку показників фінансового стану підприємств від ймовірних наборів бізнес-індикаторів консалтингових проектів (с. 171-185 дисертації та с. 16-19 автореферату).

5. Розвинуті типології видів діагностування консалтингових проектів для підприємств, що передбачає введення нових типологічних ознак (характер проведення, ступінь ризику, взаємозалежність здійснення, ступінь відкритості, етапність реалізації консалтингового проекту) (с. 56-63 дисертації та с. 7 автореферату); та факторів впливу на діагностування консалтингових проектів для підприємств, що містить низку запропонованих класифікаційних ознак (за стадіями консалтингового проекту; за ступенем ризику; за характером факторної залежності: незалежні, взаємозалежні, взаємовиключні) (с. 112-115 дисертації та с. 11 автореферату).

6. Розвинуту концептуальну модель діагностування консалтингових проектів для підприємств, яка враховує інструментарій, методи та методики, технологію та індикатори діагностування, дає змогу уникнути помилок при прийнятті відповідних управлінських рішень (с. 73-74 дисертації та с. 8 автореферату).

4. Значущість результатів дослідження для науки і практики

Отримані та обґрунтовані у дисертаційній роботі результати, висновки та рекомендації сприяють вирішенню актуального завдання, яке полягає у розробленні теоретико-методологічних засад та практичних рекомендацій щодо діагностування консалтингових проектів для машинобудівних підприємств.

Вказані авторські розробки впроваджено у діяльність машинобудівних підприємств: ПрАТ “Львівський локомотиворемонтний завод” (довідка № 12/15 від 15.11.2017 р.) та ПрАТ “Іскра” (довідка № 78/08 від 20.12.2017 р.), що засвідчує їх прикладний характер.

Варто зазначити те, що окремі положення та результати дисертаційної роботи впроваджено у навчальний процес Національного університету “Львівська політехніка” та застосовуються під час викладання дисципліни “Міжнародні організації та транснаціональні корпорації” (для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 073 “Менеджмент”) (довідка № 67-01-2089 від 27.12.2017 р.).

5. Повнота відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих автором працях

Положення дисертаційної роботи, наукові та практичні результати розкриті повною мірою. Обсяг друкованих праць та їх кількість є достатніми для висвітлення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук відповідно до вимог. Автором опубліковано 32 наукові праці, серед яких: 1 колективна монографія, 11 статей у наукових фахових виданнях України (з них 5 статей у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних), 2 статті у інших виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних, 1 стаття у науковому періодичному виданні іншої держави, 17 тез доповідей на конференціях.

6. Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації

Автореферат за структурою, обсягом та технічним оформленням відповідає визначеним вимогам МОН України. Текст автореферату відображає основні наукові здобутки автора та ідентичний з основними положеннями дисертаційної роботи. Висновки та рекомендації, наведені у дисертації та авторефераті частково відрізняються деталізацією викладу, але мають однакове значення.

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

В цілому позитивно оцінюючи наукові результати, отримані у дисертаційній роботі та їх практичне значення, необхідно вказати на наступні зауваження дискусійного характеру:

1. При типології консалтингових проектів за обов'язковістю реалізації на директивні та індикативні (табл. 1.1, с. 45), автору доцільно було б більш детально обґрунтувати критерії віднесення консалтингових проектів до цих типів.

2. У підрозділі 2.2. автор наводить аналітичні дані щодо реалізації

консалтингових проектів на вітчизняному та закордонному ринках загалом. Проте доцільно було б представити більш глибокий аналіз стану, динаміки та тенденцій реалізації консалтингових проектів на конкретних машинобудівних підприємствах.

3. Автором представлено динаміку обсягів реалізації та кількості компаній на ринку консалтингових послуг України за період 2013-2016 рр. (табл. 2.5, с. 100). Проте доцільно було б доповнити динаміку ринку консалтингових послуг оновленими аналітичними даними.

4. При розрахунку показника зміни впливу (затухання), що відображає реакцію об'єкта управління на регулюючі дії (формула 3.2, с. 140), автору доцільно було б додатково обґрунтувати обране значення коефіцієнта опору персоналу організаційним змінам на рівні 5%.

5. У сформованій дисертантом графічно-аналітичній моделі діагностування результатів реалізації консалтингових проектів (рис. 3.4, с. 149) доцільно було б обґрунтувати поділ критеріїв оцінювання результативності консалтингових проектів на економічні та неекономічні.

6. В межах запропонованого методу управління діагностуванням результатів реалізації консалтингових проектів за рахунок впровадження елементів спіральної моделі (рис. 3.5, с. 154), автор відображає кумулятивні витрати. Варто було б конкретизувати, які саме витрати належать до кумулятивних.

8. Загальний висновок

Зазначені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, яка є завершеним дослідженням, що має наукове і практичне значення. Дисертація Бортнікової Мар'яни Григорівни "Діагностування консалтингових проектів для машинобудівних підприємств" містить розроблені теоретико-методологічні та методико-прикладні положення щодо діагностування консалтингових проектів для машинобудівних підприємств.

Тема роботи, об'єкт та предмет дослідження, її зміст, а також положення та висновки відповідають паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Згідно існуючих вимог, положення та результати дисертаційної роботи опубліковано у фахових виданнях та іноземному періодичному науковому виданні. Результати дослідження Бортнікової М.Г. обговорені та схвалені на науково-практичних конференціях різного рівня.

Представлені у дисертаційній роботі результати, як свідчать відповідні документи, впроваджені у практичну діяльність вітчизняних машинобудівних підприємств.

Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою та відповідає вимогам МОН України, які висуваються до робіт на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, зокрема, пп. 9,11,12 “Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. Усе вищевикладене дає можливість зробити висновок про те, що автор дисертаційної роботи Бортнікова Мар'яна Григорівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

**Офіційний опонент,
доцент кафедри менеджменту у виробничій сфері
Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя
кандидат економічних наук**

Т. І. Кужда

**Підпис засвідчую:
вчений секретар вченої ради,
Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя**



Г. М. Крамар